

Sprawa C-299/22**Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 98 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości****Data wpływu:**

4 maja 2022 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Litwa)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

4 maja 2022 r.

Strona skarżąca:

M.D.

Strona pozwana:

„Tez Tour” UAB

Interwient:

„Fridmis” UAB

Przedmiot postępowania głównego

Spór dotyczący rozwiązania umowy o świadczenie usług turystycznych i rekreacyjnych oraz zwrotu pieniędzy za imprezę turystyczną.

Przedmiot i podstawa prawna wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Wykładnia art. 12 ust. 2 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/2302 z dnia 25 listopada 2015 r. w sprawie imprez turystycznych i powiązanych usług turystycznych, zmieniającej rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 i dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/83/UE oraz uchylającej dyrektywę Rady 90/314/EWG; art. 267 akapit trzeci Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Pytania prejudycjalne

1. Czy dla uznania, że w miejscu docelowym podróży lub jego najbliższym sąsiedztwie występują nieuniknione i nadzwyczajne okoliczności w rozumieniu art. 12 ust. 2 dyrektywy (UE) 2015/2302, konieczne jest wydanie przez władze państwa wyjazdu lub państwa przeznaczenia urzędowego ostrzeżenia dotyczącego powstrzymania się od podróży, które nie są konieczne, lub uznanie kraju docelowego (i ewentualnie także kraju wyjazdu) za obszar ryzyka?

2. Czy przy ocenie kwestii tego, czy w chwili rozwiązania umowy o udział w imprezie turystycznej w miejscu docelowym podróży lub jego najbliższym sąsiedztwie występują nieuniknione i nadzwyczajne okoliczności, jak również tego, czy w znaczącym stopniu wpływają one na realizację imprezy turystycznej: (i) pod uwagę należy brać jedynie okoliczności obiektywne, mianowicie czy znaczący stopień wpływu na realizację imprezy turystycznej jest związany wyłącznie z obiektywnym brakiem możliwości realizacji takiej imprezy oraz czy należy go rozumieć w ten sposób, iż odnosi się on jedynie do przypadków, w których wykonanie umowy staje się jednocześnie faktycznie i prawnie niemożliwe, czy też odnosi się on również do przypadków, w których wykonanie umowy nie jest niemożliwe, lecz (w niniejszym przypadku z uwagi na uzasadnioną obawę przed zakażeniem się COVID-19) staje się skomplikowane lub gospodarczo nieefektywne (ze względu na bezpieczeństwo podróżnych, zagrożenie dla ich zdrowia lub życia, możliwość zrealizowania celów związanych z podróżą wakacyjną); (ii) znaczenie mają czynniki subiektywne, takie jak podróżowanie razem z dziećmi poniżej 14. roku życia, przynależność do grupy podwyższonego ryzyka ze względu na wiek lub stan zdrowia podróżnego itp.? Czy podróżny ma prawo do rozwiązania umowy o udział w imprezie turystycznej, jeżeli wskutek pandemii i związanych z nią okoliczności przeciętny podróżny uważa, że podróż do miejsca docelowego i z powrotem staje się niebezpieczna, powoduje niedogodności dla podróżnego lub wywołuje u niego uzasadnioną obawę przed zagrożeniem dla zdrowia lub zakażeniem się niebezpiecznym wirusem?

3. Czy fakt, że w chwili rezerwacji podróży okoliczności, na które powołuje się podróżny, już zaistniały lub przynajmniej ich wystąpienie można było przewidzieć lub było ono prawdopodobne, wpływa w jakiś sposób na prawo do rozwiązania umowy bez ponoszenia opłaty za rozwiązanie (na przykład poprzez odmowę uznania tego prawa, poprzez zastosowanie surowszych kryteriów oceny negatywnego wpływu na realizację imprezy)? Czy przy stosowaniu kryterium racjonalnej przewidywalności w kontekście pandemii należy wziąć pod uwagę, że, niezależnie od tego, iż w chwili zawarcia umowy o udział w imprezie turystycznej WHO opublikowała już informację na temat rozprzestrzeniania się wirusa, przebieg i skutki pandemii były trudne do przewidzenia, nie istniały jasno określone środki zarządzania przypadkami zakażeń i ich kontroli ani też wystarczające dane o samej infekcji, zaś wzrost liczby zakażeń w okresie między rezerwacją podróży a rozwiązaniem umowy był ewidentny?

4. Czy przy ocenie kwestii tego, czy w chwili rozwiązania umowy o udział w imprezie turystycznej w miejscu docelowym podróży lub jego najbliższym sąsiedztwie występują nieuniknione i nadzwyczajne okoliczności, jak również tego, czy w znaczącym stopniu wpływają one na realizację imprezy turystycznej, pojęcie „miejsca docelowego lub jego najbliższego sąsiedztwa” obejmuje jedynie państwo przeznaczenia, czy też – mając na względzie charakter nieuniknionej i nadzwyczajnej okoliczności, to jest zaraźliwej infekcji wirusowej – również państwo wyjazdu oraz miejsca związane z odbywaniem podróży w obydwie strony (węzły przesiadkowe, określone środki transportu itp.)?

Powołane przepisy prawa Unii i orzecznictwo Trybunału

Artykuł 38 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej.

Artykuł 169 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

Motyw 31, art. 3 pkt 12, art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302.

Wyroki: z dnia 20 października 2011 r., Interedil, C-396/09, pkt 42; z dnia 23 marca 2021 r., Airhelp, C-28/20, pkt 42, 44, 45.

Powołane przepisy prawa krajowego

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (kodeks cywilny Republiki Litewskiej; zwany dalej „kodeksem cywilnym”): art. 6.212 ust. 1 („Siła wyższa”); art. 6.750 ust. 4 pkt 3 („Prawo turysty do rozwiązania umowy o udział w imprezie turystycznej i do odstąpienia od umowy o udział w imprezie turystycznej”).

Zwięzłe przedstawienie stanu faktycznego i przebiegu postępowania głównego

- 1 W dniu 10 lutego 2020 r. strona wnosząca skargę kasacyjną (strona skarżąca w pierwszej instancji) i druga strona postępowania kasacyjnego (strona pozwana w pierwszej instancji) zawarły umowę o udział w imprezie turystycznej (zwaną dalej „umową”), na mocy której druga strona postępowania kasacyjnego zobowiązała się zorganizować dla strony wnoszącej skargę kasacyjną i członków jej rodziny wycieczkę do Zjednoczonych Emiratów Arabskich w dniach od 1 marca 2020 r. do dnia 8 marca 2020 r., jak również świadczyć następujące usługi: przewóz lotniczy na trasie Wilno-Dubaj i Dubaj-Wilno; siedmiodniowy pobyt w pięciogwiazdkowym hotelu; wyżywienie w modelu all-inclusive, przejazd z lotniska do hotelu oraz z hotelu na lotnisko, a także usługi przedstawiciela organizatora imprezy turystycznej. Za te usługi strona wnosząca skargę kasacyjną zapłaciła drugiej stronie postępowania kasacyjnego kwotę 4 834 EUR.
- 2 W dniu 27 lutego 2020 r. strona wnosząca skargę kasacyjną zwróciła się do drugiej strony postępowania kasacyjnego z żądaniem rozwiązania umowy i

jednocześnie skierowała do niej prośbę o umożliwienie jej wykorzystania zapłaconych pieniędzy na poczet innej podróży, gdy zmniejszy się ryzyko związane z COVID-19. Druga strona postępowania kasacyjnego nie uwzględniła tego żądania.

- 3 Strona wnosząca skargę kasacyjną wszczęła postępowanie sądowe i zwróciła się do sądu o stwierdzenie, że umowa została rozwiązana na podstawie jej pkt 2.1.2.3, to znaczy z powodu wystąpienia w miejscu docelowym lub jego najbliższym sąsiedztwie okoliczności o charakterze siły wyższej, które mogą uniemożliwić realizację podróży lub przewóz turystów do miejsca docelowego, a także o zasądzenie kwoty zapłaconej na podstawie umowy.

Podstawowe argumenty stron w postępowaniu głównym

- 4 Strona wnosząca skargę kasacyjną wskazuje, że przekazywane w lutym 2020 r. zarówno przez władze publiczne, jak i przez media informacje o wybuchu pandemii COVID-19 stanowiły wystarczający powód, aby powziąć wątpliwości co do bezpieczeństwa podróżowania oraz, w bardziej ogólnym ujęciu, samej możliwości odbycia podróży. Jej zdaniem okoliczności (rosnąca liczba przypadków zachorowań na COVID-19 na całym świecie, ograniczenia w ruchu lotniczym, urzędowe zalecenia dotyczące powstrzymania się od podróży zagranicznych itd.) należy uznać za *nieuniknione i nadzwyczajne*, a ponadto za stanowiące podstawę prawną dla skorzystania z ustanowionego w art. 6.750 ust. 4 pkt 3 kodeksu cywilnego i art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302 prawa do rozwiązania umowy o udział w imprezie turystycznej ze względu na wystąpienie, odpowiednio, okoliczności siły wyższej oraz *nieuniknionych i nadzwyczajnych* okoliczności, bez ponoszenia kosztów. Według strony wnoszącej skargę kasacyjną okoliczności siły wyższej, o których mowa w art. 6.750 ust. 4 pkt 3 kodeksu cywilnego należy rozumieć nie jako okoliczności o charakterze siły wyższej, które całkowicie uniemożliwiają realizację podróży, lecz jako *nieuniknione i nadzwyczajne* okoliczności, które mogą w znaczącym stopniu wpływać na wykonanie umowy lub na przewóz pasażerów do miejsca docelowego. Brak możliwości realizacji podróży powinno się pojmować nie tylko w kategoriach braku możliwości świadczenia usług w miejscu docelowym, ale także jako brak możliwości zapewnienia bezpiecznej podróży, która nie wiąże się z niedogodnościami lub zagrożeniem dla turysty.
- 5 Druga strona postępowania kasacyjnego wyjaśnia, że w świetle zawartej w dyrektywie 2015/2302 definicji *nieuniknionych i nadzwyczajnych* okoliczności oraz w kontekście okoliczności tej konkretnej sprawy rozprzestrzenianie się wirusa COVID-19 mogło być uznane za sytuację znajdującą się poza kontrolą, ale już nie za wybuch epidemii albo za okoliczność uniemożliwiającą bezpieczne dotarcie do miejsca docelowego. Utrzymuje ona, że w dyrektywie 2015/2302 nacisk kładzie się nie tylko na znaczący stopień wpływu na realizację podróży, lecz także na fakt, iż niemożliwe jest zapewnienie bezpiecznej podróży do miejsca docelowego, co oznacza, że okoliczności siły wyższej w rozumieniu art. 6.750 ust.

4 pkt 3 kodeksu cywilnego mogą być interpretowane i dowodzone jako okoliczności zaistnienia stanu siły wyższej [w rozumieniu art. 6.212 kodeksu cywilnego].

- 6 Sąd pierwszej instancji i sąd odwoławczy, które rozpatrywały sprawę, uznały – oparłszy się w tym względzie na materiale zawartym w aktach sprawy (z którego wynikało, że strona wnosząca skargę kasacyjną postanowiła kupić wycieczkę już po opublikowaniu informacji o podjęciu środków bezpieczeństwa; że musiała ona sama ocenić, jakie jest ryzyko, iż wycieczka nie dojdzie do skutku; oraz że sytuacja związana z zagrożeniem związanym z wycieczką nie uległa zmianie w okresie od jej zakupu do podjęcia decyzji o rezygnacji) – iż nie ma podstaw, aby zakwalifikować okoliczności przywołane przez stronę wnoszącą skargę kasacyjną jako okoliczności o charakterze siły wyższej (*nieuniknione i nadzwyczajne* okoliczności), które uniemożliwiły wykonanie umowy. Według tych sądów podjęta przez stronę wnoszącą skargę kasacyjną decyzja o rozwiązaniu umowy była podyktowana jej wolą (element subiektywny), a nie rzeczywistym zagrożeniem, które istniało obiektywnie w chwili rozwiązania umowy. Zauważyły one, że rozwiązanie umowy było być może spowodowane uzasadnionymi obawami i niepewnością co do rozwoju pandemii COVID-19, jednak strona wnosząca skargę kasacyjną nie przedstawiła dowodów, iż to właśnie w chwili rozwiązania umowy (w dniu 27 lutego 2020 r.), nie zaś później, zaistniały nie subiektywne, lecz obiektywne względy uniemożliwiające wykonanie umowy w odpowiednim okresie (w dniach od 1 do 8 marca 2020 r.).

Zwięzłe przedstawienie uzasadnienia wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

- 7 Sąd odsyłający zastanawia się w szczególności nad ważnością powołania się przez podróżnego na *nieuniknione i nadzwyczajne* okoliczności jako na środek obrony umożliwiający rozwiązanie umowy o udział w imprezie turystycznej bez ponoszenia kosztów przez podróżnego, ponieważ rozstrzygnięcie tej kwestii pozwoli ustalić, która ze stron umowy poniesie negatywne konsekwencje prawne wynikające z jej rozwiązania. Sąd ten podkreśla, że zastosowane w dyrektywie 2015/2302 pojęcie *nieuniknionych i nadzwyczajnych* okoliczności jest pojęciem autonomicznym, które jak dotąd nie było interpretowane w orzecznictwie Trybunału, oraz że Trybunał nie wydał jeszcze żadnego wyroku w przedmiocie kryteriów, jakie mają być stosowane przy określaniu, czy w przypadku globalnej pandemii okoliczności należy uważać za *nieuniknione i nadzwyczajne* w rozumieniu art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302.
- 8 Sąd odsyłający zauważa, że ustanowiona w dyrektywie 2015/2302 definicja *nieuniknionych i nadzwyczajnych* okoliczności została transponowana do prawa krajowego art. 6.750 ust. 4 pkt 3 kodeksu cywilnego z wykorzystaniem definicji siły wyższej. Sąd pierwszej instancji i sąd odwoławczy oparły się na ogólnej koncepcji siły wyższej, która została zdefiniowana w art. 6.212 ust. 1 kodeksu cywilnego, oraz na sformułowanych w orzecznictwie sądów krajowych cechach

pozwalających uznać dane okoliczności za okoliczności o charakterze siły wyższej. W związku z tym uznały one, że pojęcie siły wyższej, którym posługuje się prawo krajowe, oraz używane w prawie Unii pojęcie *nieuniknionych i nadzwyczajnych* okoliczności są synonimiczne.

- 9 Niemniej jednak zdaniem sądu odsyłającego pojęcie *nieuniknionych i nadzwyczajnych* okoliczności jest szersze aniżeli pojęcie siły wyższej. Po pierwsze, w myśl zasady, zgodnie z którą ochronie praw podróżnego należy nadawać pierwszeństwo, nie można nadmiernie ograniczać podróżnemu możliwości obrony. Po drugie, Trybunał orzekł już, przy dokonywaniu wykładni przepisów rozporządzenia (WE) nr 261/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lutego 2004 r., że pojęcie *nadzwyczajnych* okoliczności należy interpretować w ten sposób, iż obejmuje ono nie tylko wydarzenia zewnętrzne w stosunku do działalności przedsiębiorstwa, lecz także działania, których pochodzenie ma charakter wewnętrzny, takie jak strajki (wyrok z dnia 23 marca 2021 r., Airhelp, C-28/20, pkt 42, 44, 45). Sąd odsyłający uważa, że analogicznie pojęcie *nieuniknionych i nadzwyczajnych* okoliczności obejmuje nie tylko przypadki, w których wykonanie umowy jest obiektywnie niemożliwe (pod względem faktycznym lub prawnym), lecz także przypadki, w których jej wykonanie jest teoretycznie możliwe, aczkolwiek w praktyce skomplikowane lub gospodarczo nieefektywne (w związku z bezpieczeństwem podróżnego, zagrożeniem dla jego zdrowia lub życia, możliwością zrealizowania celów związanych z podróżą wakacyjną) lub w których podróżny traci przyjemność z wakacji. Sąd odsyłający dodaje, że wydane przez władze (na przykład przez ministerstwo spraw zagranicznych) zalecenia (ostrzeżenie) o powstrzymaniu się od podróżowania mogą pozwolić na przyjęcie domniemania o zaistnieniu *nadzwyczajnych* okoliczności w znaczącym stopniu wpływających na realizację umowy o udział w imprezie turystycznej.
- 10 Według sądu odsyłającego w celu ustalenia występowania tego znaczącego wpływu należy co do zasady oprzeć się na ocenie możliwości wykonania umowy przeprowadzanej *ex ante* przez przeciętnego podróżnego, który jest właściwie poinformowany oraz dostatecznie uważny i rozsądny. W związku z tym istotne jest uwzględnienie danych faktycznych dostępnych podróżnemu oraz publicznie udostępnionych informacji świadczących o tym, że zaistnienie *nieuniknionych i nadzwyczajnych* okoliczności oraz urzeczywistnienie się ich konsekwencji jest prawdopodobne oraz że, gdy niebezpieczna sytuacja już wystąpiła, mało prawdopodobna jest poprawa stanu rzeczy.
- 11 Sąd odsyłający zmierza również do ustalenia, czy, jeżeli *nieuniknione i nadzwyczajne* okoliczności w rozumieniu art. 12 ust. 2 zdanie pierwsze dyrektywy 2015/2302 występowały w chwili podróży, prawo do rozwiązania umowy bez ponoszenia opłaty za rozwiązanie może przysługiwać niezależnie od tego, czy w chwili zawarcia umowy można było przewidzieć istnienie takich okoliczności. Sąd ten nie ma pewności, czy przy stosowaniu kryterium racjonalnej przewidywalności należy uwzględnić fakt, że – ze względu na szczególnie szybki wzrost liczby zakażeń COVID-19 na początku 2020 r. i brak wiarygodnych

danych naukowych – zwracano uwagę na szczególnie duże zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi stwarzane przez wirusa, nie istniały jasno określone środki zarządzania przypadkami zakażeń i ich kontroli, przebieg i skutki pandemii były trudne do przewidzenia oraz że w okresie między rezerwacją podróży a rozwiązaniem umowy liczba zakażeń wyraźnie wzrosła.

- 12 Jednocześnie sąd odsyłający ma wątpliwości odnośnie do użytego w dyrektywie 2015/2302 sformułowania „miejsce docelowe lub jego najbliższe sąsiedztwo”. Uważa on, że z art. 12 ust. 2 dyrektywy 2015/2302 wynika, iż prawo podróżnego do rozwiązania umowy wiąże się z wystąpieniem *nieuniknionych i nadzwyczajnych okoliczności* w „miejscu docelowym” lub „jego najbliższym sąsiedztwie”. W związku z tym ocena takich okoliczności w przypadku rozwiązania umowy ze względu na pandemię nie powinna być związana wyłącznie z ostatecznym miejscem docelowym, to znaczy z państwem przeznaczenia. Sąd odsyłający jest zdania, że prawo do rozwiązania umowy o udział w imprezie turystycznej powinno istnieć również wtedy, gdy wskutek pandemii i związanych z nią okoliczności przeciętny podróżny uważa, iż podróż do miejsca docelowego i z powrotem staje się niebezpieczna, powoduje niedogodności lub wywołuje uzasadnioną obawę przed zagrożeniem dla zdrowia lub zakażeniem się niebezpiecznym wirusem.

DOKUMENT ROZWIĄZANIA